

DESETA VERGILIJEVA EKLOGA U PREPJEVU ĐURA HIDŽE

Iz literature znamo da je Hidža prepjevao sve Vergilijeve ekloge. Ovdje ćemo donijeti iz dubrovačkih rukopisa prepjev desete ekloge. Hidža, poznato je, često rimska imena, imena raznih lica i pastira, zamjenjuje našim narodnim imenima. Tako je ovdje pjesnik Gal *Stanko*, Likorida je *Zagorka*, itd.

O Aretuzo, ti me krijepi
U ciljnomu pijenju ovomu,
Čim mâ duša složit hlepi
Malu pivku Stanku momu.

Tko će pjenje kroz sniženo
Stanka pivkom uhiliti?
Kuju hoću namišljeno
Da Zagorka bude štiti.

Tak tvû, Dori, slatku vodu
Sicilskih preko vala
Tekućome u prohodu
S' grkim morem ne miješala!

Počni! Stanka ispjevajmo
Žarkost gorke od ljubavi,
Dočim ovce simo i tamo
Briče vrhe grmu i travi.

Moje riječi izginuti
Neće gluhoj u zabiti,
Er će ih ove gore i ljuti
Kroz oglase razslaviti.

Kâ planina i lug koji,
Najadice, vas držaše,
Kad ljuvenoj u nevoji
Tužan Stanko izdisaše?

Na Parnaskom brdu tada
Ni na Pindu nijeste stale,
Niti su vas s mila hlada
Vode Aonske uzdržale.

U pustošnoj dočim gori
Sam ležaše ljuti u sjeni,
Njega mrče i lovori
Žalili su uciviljeni.

Njega i Menal, koga kiti
Od svud borje, jes' plakao,
Ličeo i mrazno kameniti
Žalost tajat' nije mogao.

Stado uza te ovca staše
Ugodio kîma jesi,
Ni ti njih se odricaše
O pjevôće dat s'nebesi.

Negda i Adon krasna lica
Snizno ruho nosio je,
I na travi stado ovčica
Krajom rijeka uzbio je.

Pastijera se tu sakupi
I kozara glava tmastih,
Dođe i Bijelko mokat, kupi
Zimsku želud čim po hrastih.

Svi od njega ištu u glase:
„Odkle ljubav taka iztječe?“
Tu i Apolo prikaza se:
„Što mahnitaš, Stanko?“ – reče.

„Tvâ Zagorka, kâ te stravi
S krutim četam' od bojnika,
Otišla je po mećavi
Slijedit drugog ljubovnika.“

Dođe i Silvan seljanskime
Pod uresom vijenca svita,
Trepteći mu na vlasime
Fierla i veljih lijera kita.

Arkadskoga boga Pana
Doć vidjesmo sred skupštine,
Po obrazu išarana
Jagodami aptovime;

Reče: „Kad će doć na manje
Zled, koja ti srce žari?
Kad dospjeti uzdisanje
Za što Ljubav vik ne mari?

Neće listje ovčja stada,
Vode trave, pčele cviti,
Nit no Ljubav krutu ikada
Grozne suze nasititi.“

On tad bolan: „Vi kroz pjesni
(Reče) brdim razglasite,
O Arkadi, mē boleznî,
Kî nad inim pjet umite.

Svirke vaše nek tadira
Moju ljubav ispjevaju,
Kad u mraku grobna mira
Moje kosti uspočivaju!

Ah, da mi je sreća udijela
Da sam jedan od vas bivâ,
I čuvalac grozdja zdrela
Ili stražar vašeg živa!

Zanago bih ja imao
Ili Bijelka il Raklicu,
Il' bih miran uživao
Kuju drugu razbludnicu;

Vrba i loza gdi su sjence
Ležali bi s'mnom združeni,
Brala bi mi Rakle vijence
A pjevao Bijelko meni;

Nu kâ je korist tamno lice
Kad za mene Bijelko ima,
Kad viole i ljubice
Crne mojim prid očima.

U ovom lugu na mekome
Travi, blizu hladnih voda,
Zagorko, bih ja s tobome
Proveo život do zahoda.

A sad bijesna ljubav mene
Drži gdi su čete bojne,
I gdi stoje uzmamljene
Neprijatelja čete ubojne!

Mene dalek, i rodnoga
Mjesta, gledaš, ah nemila!
Studen Rena ledenoga
Brda i alpinska snijegom bijela!

Ah, nek zime žestočina
Tvoje zdravlje ne pohara!
Tvîh se o noga mekotina
Na oštru mrazu ne raspara!

Ja ću svirke uz trstene
Sicilskoga od pjesnika,
U naš jezik prinesene
Pjesni ispjevati Kalkidika.

Zled ću nosit po gorami,
Ljuvenoga tugovanja,
Gdi skrovena svim zvijerami
Nahode se pribivanja;

Urezana tu mâ bit će
Ljubav mladim na dubima,
Rastit će oni i rastit će
Moja ljubav pored s njima.

Gorskih vila u družini
Po Menalu obijati ću,
I pustošnoj po planini
Gnjivne vepre ubijati ću.

Nije studeni, nije leda
Kî će učiniti da uskrtim
Zapinjati ja zasjeda
Po partenskim luzim, s hrtim'.

Jur mnim da se kršom krećem
Gdi se čuje gorâ buka,
Da Čidonske strijele izmećem
Iz Partskoga snažna luka.

Kano da se u ovomu
Lijek uzdrži moj nemoći,
I da Bogu ljuvenomu
Mogu ljudi vrha doći.

Jur iznova omrzle ste
Pjesni i Grčke vile meni,
Izgadile jur gore ste
I viri ste zamučeni!

DIOKLECIJANOVA PALAČA U SPLITU

Već stoljećima Dioklecijanova palača u Splitu izaziva pažnju svjetske i domaće stručne javnosti i, uopće, vrlo širokog broja ljubitelja umjetnosti i, posebno, antičke arhitekture. Ovaj će prikaz pokušati ocrtati naše današnje poznavanje ovog izuzetnog spomenika svjetske kulture. On će, inače, uskoro biti tiskan u Vodiču po arheološkim spomenicima Dalmacije, koji će potpisani, zajedno sa splitskim arheolozima Brankom Kiriginom, Nikolom Jakšićem i Jasnom Jeličić, izdati u nakladi Čakavskog sabora iz Splita.

Grad Split imao je sreću da je svoju kolijevku i srce našao u Dioklecijanovoj rezidenciji na izvanredno povoljnoj lokaciji srednjeg Jadrana. Od naselja koje je postojalo na području današnjeg Splita prije gradnje Dioklecijanove palače imamo svega jedan – vjerojatan – spomenik *in situ*, dok se neki drugi otkopani predmeti mogu vidjeti u Arheološkom muzeju. Navedeni spomenik nalazi se u takozvanim Podrumima Dioklecijanove palače, odmah na lijevoj strani od ulaza u Podrume s Obale. Njegova namjena nije jasna. Djeluje poput nekog bunara, a možda predstavlja ostatak nekog nadgrobnog spomenika. U svakom slučaju, njegov položaj u tom dijelu Palače čudan je i nije ga lako objasniti. Ni prigodom najnovijih arheoloških istraživanja nisu pronađeni nikakvi tragovi građevina prije Dioklecijana. Po tim arheološkim, a također i po povijesnim podacima, mogli bismo zaključiti da na tom području nije postojalo nikakvo značajnije naselje. Uostalom, to je i logično, jer se samo 6 km odatle na sjeveru nalazilo glavno, veliko naselje: Salona, metropola provincije Dalmacije. Područje današnjeg Splita bilo je uklopljeno u salonitanski ager i kao takvo nastavano. S drugog kraja salonitanskog agera nalazio se je Epetium, današnji Stobreč, nekoć grčka pa rimska naseobina.

Jedan od najpoznatijih rimskih careva Gaj Aurelije Valerije Dioklecijan, i sam – vjerojatno – rodnom iz okolice Salone, odlučio je da na području koje nam antički izvor označavaju kao „Aspalathos” ili „Spalatum – Spalato”, sagradi rezidenciju u koju će se povući nakon svoje abdikacije, 305. godine.

Tako je na prostoru, na kojemu imamo samo indicije života iz prethistorije – konkretno, iz brončanog doba – niknulo zdanje koje će postati sinonim za povijest Splita. Oko velebne Dioklecijanove građevine i u njoj samoj odvijat će se život stoljećima ispreplitan interesima onih iz Palače i onih izvan Palače. Palača i krhotine života koje su doprle do nas iz dalekog sutona antike i zore srednjeg vijeka pokazuju nam jasno značenje tadašnjih događanja za našu povijest.

Zacijelo, nije Dioklecijan slučajno sagradio svoju palaču upravo na ovom mjestu. Međutim, nije baš lako proniknuti u bit careve odluke. Da li je bio posrijedi sentimentalni razlog, vraćanje rodnoj grudi pod stare dane? Ili je, možda, car, premda je abdicirao, imao još nekih političkih intencija, pa je prosudio da će mu ova lokacija između Istoka i Zapada omogućiti da i dalje bude na neki način politički prisutan

Moja rana bez lijeka je,
Zamani su vaši trudi,
Er u srcu duboka je
Crna misô svak čas budi.

Ozdraviti ne bi mogâ
Da se u mraznoj pojim Marici,
Ni da od snijega Sitonskoga
Ležim mokroj na pernici;
Ni da uzbijam ovčja stada
Zemlji u arapskoj gdi s vrućine
Žarka sunca listje opada,
Puca kora, brijes pogine.

Nije sumnjiti tak u sebi
Svim moguća ljubav biva,
Pridati se njoj je trijebi,
Sve, sve ljubav pridobiva!

Dikle od Pinda, bi vam dosti
Vašeg pjesnik' pjet ganuća,
Kî sjedeći pun žalosti
Košić plete žilka od pruća.

Stanko će vam daru tomu
Harnost velju ukazati,
Koga ljubav srcu u momu
Svak čas ćutim uzmažati;

Kako joha kraj jezera,
I kraj rijeke u proljeće,
Rasteć grane sve prostira
I zeleni svak čas veće.

Ustanimo! Već docna je,
Pjevaocim' mraka udi;
Mraka od smrijeka najgora je,
Žito u mraki vik pohudi!

Site ste ovce; ckniti nije,
Hodte na dom; sunčane se
Sjajna u more zdraka krije
Tmasti a večer približa se.”

Željko Puratić